Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

17. oktober 2013*

»Romkonventionen om, hvilken lov der skal anvendes på kontraktlige forpligtelser — artikel 3 og artikel 7, stk. 2 — parternes frie lovvalg — grænser — ufravigelige regler — direktiv 86/653/EØF — selvstændige handelsagenter — aftale om salg eller køb af varer — agenturgiverens ophævelse af agenturkontrakten — national gennemførelseslovgivning, der fastsætter en beskyttelse, der går videre end direktivets minimumskrav, og ligeledes fastsætter en beskyttelse af handelsagenterne i forbindelse med tjenesteydelsesaftaler«

I sag C-184/12,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til første protokol af 19. december 1988 om De Europæiske Fællesskabers Domstols fortolkning af konventionen om, hvilken lov der skal anvendes på kontraktlige forpligtelser, åbnet for undertegnelse i Rom den 19. juni 1980, indgivet af Hof van Cassatie (Belgien) ved afgørelse af 5. april 2012, indgået til Domstolen den 20. april 2012, i sagen:

United Antwerp Maritime Agencies (Unamar) NV

mod

Navigation Maritime Bulgare,

har

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, M. Ilešič, og dommerne C.G. Fernlund,A. Ó Caoimh, C. Toader (refererende dommer) og E. Jarašiūnas,

generaladvokat: N. Wahl

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Navigation Maritime Bulgare ved advocaat S. Van Moorleghem

— den belgiske regering ved T. Materne og C. Pochet, som befuldmægtigede

— Europa-Kommissionen ved R. Troosters og M. Wilderspin, som befuldmægtigede,

* Processprog: nederlandsk.

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 15. maj 2013,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 3 og artikel 7, stk. 2, i konventionen om, hvilken lov der skal anvendes på kontraktlige forpligtelser, åbnet for undertegnelse i Rom den 19. juni 1980 (EFT L 266, s. 1, herefter »Romkonventionen«), sammenholdt med Rådets direktiv af 18. december 1986 om samordning af medlemsstaternes lovgivning om selvstændige handelsagenter (EFT L 382, s. 17).

2 Anmodningen er indgivet i forbindelse med en sag mellem United Antwerp Maritime Agencies (Unamar) NV (herefter »Unamar«), der er et belgisk selskab, og Navigation Maritime Bulgare (herefter »NMB«), der er et bulgarsk selskab, om betaling af diverse erstatninger, der påstås betalt som følge af NMB's ophævelse af den handelsagentaftale, som var indgået mellem de to selskaber.

Retsforskrifter

International ret

Konventionen om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser

3 Artikel II, stk. 1 og 3, i konventionen om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser, undertegnet i New York den 10. juni 1958 (*United Nations Treaty Series*, UNTS, bins 330, s. 3), bestemmer:

»1. Enhver kontraherende stat skal anerkende en skriftlig aftale, hvori parterne forpligter sig til at henskyde til voldgift alle eller enkelte tvister, som er opstået eller kan opstå i en bestemt retlig relation mellem dem i eller uden for kontraktsforhold vedrørende spørgsmål, som kan afgøres ved voldgift.

[...]

3. Domstolene i en kontraherende stat skal, hvis der rejses sag om et forhold, hvorom parterne har truffet en aftale som omhandlet i denne artikel, på begæring af en af parterne henvise dem til voldgift, medmindre den finder, at den nævnte aftale er ugyldig, ude af kraft, eller at den ikke kan gennemføres.«

EU-retten

Romkonventionen

4 Romkonventionens artikel 1, stk. 1, med overskriften »Konventionens anvendelsesområde« fastsætter:

»Bestemmelserne i denne konvention finder anvendelse på kontraktlige forpligtelser i alle situationer, hvor der skal foretages et valg mellem lovene i forskellige lande.«

5 Konventionens artikel 3 med overskriften »Lovvalg ved aftale« bestemmer:

»1. En aftale er underkastet den lov, som parterne har vedtaget. Lovvalget skal være udtrykkeligt eller fremgå med rimelig sikkerhed af kontraktens bestemmelser eller omstændighederne i øvrigt. Parternes lovvalg kan omfatte hele aftalen eller kun en del deraf.

2. Parterne kan på et hvilket som helst tidspunkt vedtage, at aftalen skal være underkastet en anden lov end den, der forud skulle anvendes enten ifølge et tidligere lovvalg i henhold til denne artikel eller i medfør af andre bestemmelser i denne konvention. Parternes vedtagelse efter aftalens indgåelse om at underkaste aftalen en anden lov fratager ikke aftalen dens gyldighed med hensyn til form ifølge artikel 9 og kan ikke gribe ind i tredjemands rettigheder.

3. Parternes aftale om anvendelse af loven i et fremmed land kan, uanset om de tillige har indgået aftale om værneting i et fremmed land, hvis alle andre omstændigheder af betydning på aftaletidspunktet kun har tilknytning til et enkelt land, ikke medføre tilsidesættelse af sådanne regler i dette lands lov, som ikke kan fraviges ved aftale, herefter benævnt »ufravigelige regler«.

4. Spørgsmål om eksistens og gyldighed af parternes samtykke til, at en bestemt lov skal anvendes, afgøres efter bestemmelserne i artikel 8, 9 og 11.«

6 Under overskriften »Ufravigelige regler« fastsætter den nævnte konventions artikel 7:

»1. Ved anvendelse af loven i et bestemt land i henhold til denne konvention kan ufravigelige regler i loven i et andet land, som forholdet har en nær tilknytning til, tillægges virkning, såfremt og i det omfang disse regler ifølge dette lands rets skal anvendes uden hensyn til, hvilket lands lov der i øvrigt skal anvendes på aftalen. Ved afgørelsen af, om der bør tillægges sådanne ufravigelige regler virkning, skal der tages hensyn til deres art og formål og til følgerne af, at de anvendes eller ikke anvendes.

2. Denne konvention medfører ingen begrænsninger i anvendelsen af regler i domstolslandes lov i tilfælde, hvor disse er ufravigelige uden hensyn til, hvilket lands lov der i øvrigt skal anvendes på aftalen.«

7 Samme konventions artikel 18 med overskriften »Ensartet fortolkning« har følgende ordlyd:

»Ved fortolkningen og anvendelsen af de foranstående ensartede regler skal der tages hensyn til deres internationale karakter og til det ønskelige i, at der opnås ensartethed ved deres fortolkning og anvendelse.«

Forordning (EF) nr. 593/2008

8 Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 593/2008 af 17. juni 2008 om lovvalgsregler for kontraktlige forpligtelser (Rom I) (EUT L 177, s. 6, herefter »Rom I-forordningen«) har erstattet Romkonventionen. Denne forordnings artikel 9, stk. 1 og 2, med overskriften »Overordnede præceptive bestemmelser« har følgende ordlyd:

»1. Overordnede præceptive bestemmelser er bestemmelser, hvis overholdelse af et land anses for at være så afgørende for beskyttelsen af dets offentlige interesser, som f.eks. dets politiske, sociale og økonomiske struktur, at bestemmelserne finder anvendelse på alle forhold, der falder ind under deres anvendelsesområde, uanset hvilken lov der i øvrigt skal anvendes på aftalen i henhold til denne forordning.

2. Intet i denne forordning begrænser anvendelsen af overordnede præceptive bestemmelser i domstolslandets lov.«

Direktiv 86/653

9 Første til fjerde betragtning til direktiv 86/653 har følgende ordlyd:

»Begrænsningerne i etableringsfriheden og den frie udveksling af tjenesteydelser for formidlervirksomhed inden for handel, industri og håndværk blev ophævet ved direktiv 64/224/EØF […]

[I]nden for Fællesskabet har forskellene mellem de nationale lovgivninger om handelsagentur mærkbar indflydelse på konkurrencevilkårene og på de vilkår, hvorunder dette hverv udøves, og de kan have uheldig indflydelse på handelsagenters retsbeskyttelse i forhold til deres agenturgivere samt på retssikkerheden i handelssamkvemmet; desuden vanskeliggør disse forskelle i mærkbart omfang indgåelse og gennemførelse af aftaler om handelsagenturer mellem en agenturgiver og en handelsagent med forretningssted i forskellige medlemsstater.

[S]amhandelen mellem medlemsstaterne bør foregå på samme vilkår som på et enhedsmarked, hvilket indebærer en indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes retssystemer, for så vidt det er nødvendigt af hensyn til fællesmarkedets funktion; reglerne om lovkonflikter fjerner ikke de omtalte ulemper for handelsagentur, selv ikke efter udarbejdelse af ensartede regler, og gør derfor ikke den foreslåede harmonisering overflødig.

[I] denne henseende er det først og fremmest retsforholdet mellem handelsagenten og agenturgiveren, der bør tages i betragtning.«

10 Direktivets artikel 1, stk. 1 og 2, fastsætter:

»1. De i dette direktiv fastsatte harmoniseringsforanstaltninger finder anvendelse på medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forholdet mellem handelsagenter og disses agenturgivere.

2. Ved handelsagent forstås i dette direktiv en selvstændig mellemmand, som er vedvarende antaget til at formidle salg eller køb af varer for en anden person, i det følgende benævnt agenturgiveren, eller til at formidle og afslutte sådanne forretninger i agenturgiverens navn og for dennes regning.«

11 Det nævnte direktivs artikel 17 bestemmer:

»1. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at handelsagenten ved kontraktforholdets ophør får godtgørelse i henhold til stk. 2 eller skadeserstatning i henhold til stk. 3.

2.

a) Handelsagenten har ret til en godtgørelse, såfremt og i det omfang

— han har skaffet agenturgiveren nye kunder eller i betydeligt omfang har øget forretningerne med den bestående kundekreds, og forretningsforbindelserne med disse kunder fortsat vil give agenturgiveren betydelige fordele, og

— betaling af godtgørelse er rimelig under hensyn til samtlige omstændigheder, herunder navnlig handelsagentens tab af provision af forretninger med disse kunder. Medlemsstaterne kan fastsætte, at disse omstændigheder ligeledes kan omfatte anvendelse af en konkurrenceklausul som defineret i artikel 20.

b) Godtgørelsen kan ikke overstige et beløb svarende til en årlig godtgørelse, der beregnes på grundlag af handelsagentens gennemsnitlige årlige vederlag i de sidste fem år; hvis kontrakten er indgået for mindre end fem år siden, beregnes godtgørelsen på grundlag af det gennemsnitlige vederlag i perioden.

c) Ydelse af denne godtgørelse er ikke til hinder for, at agenten kan påberåbe sig skadeserstatning.

3. Handelsagenten har ret til erstatning for den skade, som ophøret af hans forhold til agenturgiveren forvolder ham.

Sådan skade opstår hovedsagelig, når kontrakten ophører under omstændigheder,

— der berøver handelsagenten provisionsbeløb, som ville have tilkommet ham i tilfælde af normal opfyldelse af kontrakten, samtidig med at agenturgiveren opnår væsentlig fordel af handelsagentens indsats

— og/eller under omstændigheder, hvor handelsagenten ikke har kunnet afskrive de omkostninger og udgifter, som han efter henstilling fra agenturgiveren har afholdt med henblik på opfyldelse af kontrakten.

[...]

5. Handelsagenten fortaber retten til godtgørelse i de i stk. 2 nævnte tilfælde eller skadeserstatning i de i stk. 3 nævnte tilfælde, hvis han ikke inden et år fra kontraktforholdets ophør har meddelt agenturgiveren, at han vil gøre sine rettigheder gældende.

[...]«

12 Samme direktivs artikel 18 har følgende ordlyd:

»Godtgørelsen eller erstatningen i henhold til artikel 17 skal ikke udbetales,

a) hvis agenturgiveren hæver kontrakten på grund af en misligholdelse, som kan tilregnes handelsagenten, og som i medfør af national lovgivning giver adgang til at hæve kontrakten uden varsel

[...]«

13 Ifølge artikel 22 i direktiv 86/653 var medlemsstaterne forpligtet til at gennemføre direktivet i deres nationale lovgivning senest den 1. januar 1990.

De nationale lovgivninger

Den belgiske lov om aftaler om handelsagenturer

14 Artikel 1, stk. 1, i loi du 13 avril 1995 relative au contrat d'agence commerciale, (lov om aftaler om handelsagenturer) (*Moniteur belge* af 2.6.1995, s. 15621, herefter »lov om aftaler om handelsagenturer«), som har gennemført direktiv 86/653 i belgisk ret, har følgende ordlyd:

»Handelsagenturaftalen er den aftale, ved hvilken den ene part, handelsagenten, er vedvarende antaget og mod vederlag fra den anden part, agenturgiveren, uden at være underlagt sidstnævntes myndighed, til at formidle og afslutte forretninger i agenturgiverens navn og for dennes regning.«

15 Denne lovs artikel 18, stk. 1 og 3, fastsætter:

»Stk. 1. Er en handelsagenturaftale indgået tidsbegrænset eller tidsubegrænset med mulighed for opsigelse før tid, kan enhver af parterne efter forudgående varsel bringe aftalen til ophør.

[...]

Stk. 3. En part, der bringer en aftale til ophør uden at angive en af de i artikel 19, stk. 1, angivne grunde eller uden at overholde det i stk. 1, andet afsnit, fastsatte opsigelsesvarsel, skal betale den anden part en kompensation svarende til det vederlag, der normalt ville være blevet erlagt i opsigelsesperioden eller i den resterende del af aftalens løbetid.«

16 Nævnte lovs artikel 20, stk. 1, bestemmer:

»Ved aftalens ophør har handelsagenten ret til en udligningsgodtgørelse, såfremt han har skaffet agenturgiveren nye kunder eller i betydeligt omfang har udviklet forretningerne med den bestående kundekreds, for så vidt som denne virksomhed fortsat vil give agenturgiveren betydelige fordele.«

17 Samme lovs artikel 21 bestemmer:

»For så vidt som handelsagenten har ret til en udligningsgodtgørelse i henhold til artikel 20, og størrelsen af denne godtgørelse ikke fuldt ud dækker det faktisk lidte tab, kan handelsagenten, såfremt han godtgør det hævdede tabs omfang, ud over godtgørelsen også få skadeserstatning med rente med det beløb, der svarer til forskellen mellem det faktisk lidte tab og den nævnte godtgørelse.«

18 Artikel 27 i lov om aftaler om handelsagenturer fastsætter følgende:

»Medmindre andet følger af internationale konventioner, som Belgien er part i, er enhver aktivitet, der udøves af en handelsagent, hvis hovedsæde ligger i Belgien, omfattet af belgisk ret og de belgiske domstoles kompetence.«

Den bulgarske handelslov

19 I Bulgarien er direktiv 86/653 blevet gennemført ved en ændring af handelsloven (DV nr. 59 af 21.7.2006).

Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

20 Unamar, i egenskab af handelsagent, og NMB, i egenskab af agenturgiver, indgik i løbet af 2005 en aftale om handelsagentur med henblik på udførsel af søtransport ved hjælp af NMB's containere. Aftalen, der blev indgået for et år og fornyet årligt indtil den 31. december 2008, fastsatte, at den skulle være omfattet af bulgarsk ret, og at enhver tvist vedrørende den nævnte aftale skulle afgøres af voldgiftsafdelingen ved det bulgarske handels- og industrikammer i Sofia (Bulgarien). Ved rundskrivelse af 19. december 2008 meddelte NMB sine agenter, at selskabet af økonomiske grunde var nødt til at bringe kontraktforholdene til ophør. I denne sammenhæng blev agenturaftalen med Unamar alene forlænget til den 31. marts 2009.

21 Idet Unamar fandt, at aftalen om handelsagenturet var blevet hævet uretmæssigt, anlagde selskabet den 25. februar 2009 sag ved Rechtbank van Koophandel van Antwerpen (handelsretten i Antwerpen) med påstand om, at NMB tilpligtes at betale diverse godtgørelser som fastsat i lov om aftaler om handelsagenturer, dvs. en godtgørelse for manglende overholdelse af opsigelsesvarslet, en udligningsgodtgørelse og en yderligere godtgørelse, som knytter sig til afskedigelse af personale, for i alt 849 557,05 EUR.

22 NMB anlagde for sin del sag ved samme ret med påstand om, at Unamar tilpligtes at betale et beløb på 327 207,87 EUR for efterbetaling af fragtpenge.

23 Inden for rammerne af den af Unamar anlagte sag har NMB fremført en formalitetsindsigelse vedrørende den belgiske rets manglende kompetence til at træffe afgørelse i den sag, der var indbragt for den, med henvisning til den i handelsagenturaftalen indeholdte voldgiftsklausul. Ved dom af 12. maj 2009, efter at de to sager, som var indbragt for retten af hver af parterne, var blevet forenet, fastslog Rechtbank van Koophandel van Antwerpen, at den af NMB fremførte formalitetsindsigelse var ubegrundet. Med hensyn til, hvilken lov der skal anvendes på de to tvister, der er indbragt for denne ret, fastslog retten navnlig, at artikel 27 i lov om aftaler om handelsagenturer var en ensidig lovvalgsregel, der finder anvendelse umiddelbart i sin egenskab af »ufravigelig regel«, og som således ophæver valget af udenlandsk lov.

24 Ved dom af 23. december 2010 gav Hof van Beroep te Antwerpen (appelretten i Antwerpen) delvist NMB medhold i selskabets appel til prøvelse af dommen af 12. maj 2009, idet den tilpligtede Unamar at efterbetale fragtpengene med et beløb på 77 207,87 EUR med tillæg af morerenter til den lovbestemte rentesats og sagsomkostninger. Desuden fastslog retten, at den ikke havde kompetence til at behandle det krav om betaling af godtgørelse, som Unamar havde indgivet, henset til den i handelsagenturaftalen indeholdte voldgiftsklausul, som denne ret fandt gyldig. Hof van Beroep te Antwerpen fandt således, at loven om aftaler om handelsagenturer ikke henhørte under ordre public og heller ikke under belgisk international ordre public som omhandlet i Romkonventionens artikel 7. Desuden fandt den, at bulgarsk ret, som var valgt af parterne, ligeledes gav Unamar – i egenskab af skibsagent for NMB – den beskyttelse, som er fastsat i direktiv 86/653, selv om direktivet kun fastsætter en minimumsbeskyttelse. Under disse omstændigheder skal princippet om partsautonomi ifølge denne ret have forrang, og dermed er det bulgarsk ret, der skal finde anvendelse.

25 Unamar har iværksat kassationsanke til prøvelse af denne dom fra Hof van Beroep te Antwerpen. Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at Hof van Cassatie er af den opfattelse, at det følger af forarbejderne til lov om aftaler om handelsagenturer, at lovens artikel 18, 20 og 21 skal anses for ufravigelige regler på grund af den ufravigelige karakter af direktiv 86/653, som loven gennemfører i national ret. Af denne lovs artikel 27 følger således, at det formål, som den forfølger, er at tilbyde en handelsagent, der har sit hovedsæde i Belgien, den beskyttelse, der følger af de ufravigelige regler i belgisk ret, uanset hvilken lov der finder anvendelse på aftalen.

26 Det er på den baggrund, at Hof van Cassatie har besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal Romkonventionens artikel 3 og artikel 7, stk. 2, henset til belgisk rets kvalificering af de i hovedsagen omtvistede bestemmelser i artikel 18, 20 og 21 i [lov om aftaler om handelsagenturer] som ufravigelige regler som omhandlet i Romkonventionens artikel 7, stk. 2, enten alene eller i sammenhæng med [direktiv 86/653], fortolkes således, at de tillader, at ufravigelige regler i domstolslandets lov, som indrømmer en mere omfattende beskyttelse end det i henhold til [direktiv 86/653] krævede minimum, anvendes på en aftale om et handelsagentur, selv om det fremgår, at den lov, der finder anvendelse på aftalen, er loven i en anden EU-medlemsstat, hvor minimumsbeskyttelsen i henhold til [direktiv 86/653] ligeledes er gennemført?«

Om det præjudicielle spørgsmål

27 Indledningsvis skal det dels præciseres, at Domstolen har kompetence til at besvare den foreliggende anmodning om præjudiciel afgørelse vedrørende Romkonventionen i medfør af konventionens første protokol, som trådte i kraft den 1. august 2004. Hof van Cassatie har således i medfør af artikel 2,

litra a), i denne protokol mulighed for at anmode Domstolen om en præjudiciel afgørelse af et spørgsmål, som er blevet rejst i en sag, som verserer for den, og som vedrører en fortolkning af bestemmelserne i Romkonventionen.

28 Dels har den forelæggende ret, uanset at spørgsmålet om kompetencen til at træffe afgørelse i tvisten i hovedsagen er blevet drøftet ved den ret, der traf afgørelse i realiteten og ved appelretten, kun indbragt det ene spørgsmål for Domstolen om, hvilken lov der finder anvendelse på aftalen, idet den derved mener at have kompetence til at afgøre tvisten på grundlag af artikel 2, stk. 3, i konventionen om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske voldgiftskendelser, undertegnet i New York den 10. juni 1958. I den henseende bemærkes, at det ifølge fast retspraksis alene tilkommer den nationale ret, for hvilken tvisten er indbragt, og som har ansvaret for den retsafgørelse, som skal træffes, på grundlag af omstændighederne i den konkrete sag at vurdere, såvel om en præjudiciel afgørelse er nødvendig for, at den kan afsige dom, som relevansen af de spørgsmål, den forelægger Domstolen (dom af 19.7.2012, sag C-470/11, Garkalns, præmis 17 og den deri nævnte retspraksis). Domstolen skal følgelig besvare det forelagte spørgsmål uden at foregribe spørgsmålet om den retlige kompetence.

29 Med sit præjudicielle spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 3 og artikel 7, stk. 2, i Romkonventionen skal fortolkes således, at en medlemsstats lovgivning, som opfylder den minimumsbeskyttelse, der er foreskrevet i direktiv 86/653, og som er valgt af parterne i en aftale om handelsagentur, kan fraviges af den ret, som sagen er indbragt for, og som er beliggende i en anden medlemsstat, til fordel for lex fori ud fra en begrundelse om den ufravigelige karakter af de regler i denne sidstnævnte medlemsstats retsorden, som regulerer forholdene for selvstændige handelsagenter.

30 I denne henseende bemærkes, at selv om det spørgsmål, som den forelæggende ret har forelagt, ikke tager sigte på en aftale om salg eller køb af varer, men på en agenturaftale om udførsel af søtransport, således at direktiv 86/653 ikke direkte regulerer den pågældende situation i hovedsagen, fremgår det ikke desto mindre, at den belgiske lovgiver ved gennemførelsen af dette direktivs bestemmelser i national ret har valgt at anvende en behandling, der svarer til disse to typer af situationer (jf. analogt dom af 16.3.2006, sag C-3/04, Poseidon Chartering, Sml. I, s. 2505, præmis 17, og af 28.10.2010, sag C-203/09, Volvo Car Germany, Sml. I, s. 10721, præmis 26). Endvidere har den bulgarske lovgiver, således som det er anført i denne doms præmis 24, ligeledes besluttet at anvende direktivets ordning på handelsagenter, der har til opgave at formidle og afslutte forretninger som den i hovedsagen omhandlede.

31 Når den i national ret valgte regulering af rent interne forhold er tilpasset fællesskabsretten, bl.a. for at undgå forskelsbehandling eller for at undgå konkurrencefordrejninger, er det ifølge fast retspraksis afgjort i Unionens interesse, at bestemmelser eller begreber, der er hentet fra EU-retten, fortolkes ensartet, uanset de vilkår, hvorunder de skal anvendes, således at senere fortolkningsuoverensstemmelser undgås (jf. i denne retning dom af 17.7.1997, sag C-28/95, Leur-Bloem, Sml. I, s. 4161, præmis 32, samt Poseidon Chartering-dommen, præmis 16 og den deri nævnte retspraksis).

32 Det er i denne sammenhæng, at spørgsmålet opstår om, hvorvidt en national dommer i medfør af Romkonventionens artikel 7, stk. 2, kan undlade at anvende en medlemsstats lovgivning, som er valgt af aftaleparterne, og som gennemfører bindende bestemmelser i EU-retten, til fordel for en anden medlemsstats lovgivning, nemlig domstolslandets lov, som i dette retssystem er kvalificeret som ufravigelige.

33 Ifølge NMB kan loven om aftaler om handelsagenturer ikke anses for at være »ufravigelig« for tvisten i hovedsagen som omhandlet i Romkonventionens artikel 7, stk. 2, idet denne tvist vedrører et område, der henhører under direktiv 86/653, og idet den lovgivning, som er valgt af parterne, netop er en anden EU-medlemsstats lovgivning, som ligeledes har gennemført dette direktiv i sit nationale retssystem. Således er princippet om partsautonomi og om retssikkerhed ifølge NMB til hinder for, at bulgarsk ret, under omstændigheder som de i hovedsagen foreliggende, skal fraviges til fordel for belgisk ret.

34 Den belgiske regering gør for sin del gældende, at bestemmelserne i loven om aftaler om handelsagenturer har en ufravigelig karakter og kan kvalificeres som ufravigelige regler. I den henseende har denne regering bemærket, at loven – på trods af at være vedtaget som foranstaltning til gennemførelse af direktiv 86/653 – har tillagt begrebet »handelsagent« større vægt end det, der er indeholdt i dette direktiv, for så vidt som enhver handelsagent, der er antaget »til at formidle og afslutte forretninger«, er omfattet af den nævnte lov. Den belgiske regering har i sine bemærkninger ligeledes fremhævet den omstændighed, at loven har udvidet mulighederne for godtgørelse til fordel for handelsagenten i tilfælde af ophævelse af kontrakten, hvilket må medføre, at tvisten i hovedsagen skal pådømmes på grundlag af den belgiske lov.

35 Europa-Kommissionen gør i det væsentlige gældende, at en stats ensidige påberåbelse af ufravigelige regler under alle omstændigheder er i strid med de principper, der ligger til grund for Romkonventionen, særligt med den grundlæggende regel om forrang for den lov, som ved aftale er valgt af parterne, i det omfang denne lov hidrører fra en medlemsstat, der har gennemført de pågældende, ufravigelige EU-retsbestemmelser i sit nationale retssystem. Følgelig kan medlemsstaterne ikke gå imod dette grundlæggende princip ved systematisk at kvalificere sine nationale regler som ufravigelige, undtagen når de udtrykkeligt vedrører en væsentlig interesse.

36 Domstolen har allerede haft lejlighed til at fastslå, at direktiv 86/653 har til formål at harmonisere medlemsstaternes lovgivning om retsforholdet mellem parterne i en handelsagenturkontrakt (dom af 30.4.1998, sag C-215/97, Bellone, Sml. I, s. 2191, præmis 10, af 23.3.2006, sag C-465/04, Honyvem Informazioni Commerciali, Sml. I, s. 2879, præmis 18, og af 26.3.2009, sag C-348/07, Semen, Sml. I, s. 2341, præmis 14).

37 Det fremgår således af anden betragtning til direktivet, at de harmoniseringsforanstaltninger, som det har fastsat, bl.a. tager sigte på at ophæve begrænsningerne for udøvelsen af virksomhed som handelsagent, ensrette konkurrencevilkårene inden for EU og forstærke sikkerheden i handelssamkvemmet (dom af 9.11.2000, sag C-381/98, Ingmar, Sml. I, s. 9305, præmis 23).

38 Det følger ligeledes af fast retspraksis, at nationale bestemmelser, hvorefter en agenturkontrakts gyldighed er betinget af, at handelsagenten er optaget i et register for handelsagenter, kan hæmme oprettelsen af agenturkontrakter mellem parter i forskellige medlemsstater og den måde, disse kontrakter fungerer på, betydeligt og derfor set ud fra denne synsvinkel er i modstrid med formålet med direktiv 86/653 (jf. i denne retning Bellone-dommen, præmis 17).

39 I denne henseende har direktivets artikel 17 og 18 afgørende betydning, da de fastsætter det beskyttelsesniveau, som EU-lovgiver har fundet rimeligt at tildele handelsagenterne i forbindelse med oprettelsen af det indre marked.

40 Som Domstolen allerede har fastslået, er den ordning, som med henblik herpå indføres ved direktiv 86/653, ufravigelig. Direktivets artikel 17 forpligter medlemsstaterne til at indføre en mekanisme til skadesløsholdelse af handelsagenten ved kontraktforholdets ophør. Selv om denne artikel giver medlemsstaterne et valg mellem en ordning med godtgørelse og en med skadeserstatning, fastsætter det nævnte direktivs artikel 17 og 18 en fast ramme, inden for hvilken medlemsstaterne kan udøve deres skøn med hensyn til valg af beregningsmetoder for den godtgørelse eller erstatning, der skal tilkendes. Endvidere kan parterne ifølge det nævnte direktivs artikel 19 ikke fravige disse bestemmelser til skade for handelsagenten, før kontrakten er ophørt (Ingmar-dommen, præmis 21).

41 Angående spørgsmålet om, hvorvidt en national ret kan undlade at anvende den lovgivning, som er valgt af parterne, til fordel for den nationale lovgivning, der gennemfører artikel 17 og 18 i direktiv 86/653, skal der henvises til artikel 7 i Romkonventionen.

42 Det bemærkes, at konventionens artikel 7 med overskriften »Ufravigelige regler« i stk. 1 beskriver de ufravigelige regler i den udenlandske lovgivning og i samme artikels stk. 2 de ufravigelige bestemmelser i domstolslandets lovgivning.

43 Den nævnte konventions artikel 7, stk. 1, gør det således muligt for domstolslandet at anvende de ufravigelige regler i loven i et andet land, som forholdet har en nær tilknytning til, i stedet for den lovgivning, der finder anvendelse på aftalen. Ved afgørelsen af, om der bør tillægges sådanne ufravigelige regler virkning, skal der tages hensyn til deres art og formål og til følgerne af, at de anvendes eller ikke anvendes.

44 Samme konventions artikel 7, stk. 2, gør det for sit vedkommende muligt at anvende regler i domstolslandets lov i tilfælde, hvor disse er ufravigelige, uden hensyn til, hvilket lands lov der i øvrigt skal anvendes på aftalen.

45 Det følger af det ovenstående, at den nationale domstols anvendelse af ufravigelige regler i en udenlandsk lovgivning i henhold til Romkonventionens artikel 7, stk. 1, kun kan forekomme under udtrykkeligt fastsatte betingelser, mens konventionens artikel 7, stk. 2, ikke efter sin ordlyd udtrykkeligt fastsætter nogen særlig betingelse for anvendelsen af domstolslandets ufravigelige regler.

46 Det bemærkes imidlertid, at muligheden for at påberåbe sig ufravigelige regler i henhold til Romkonventionens artikel 7, stk. 2, ikke påvirker medlemsstaternes forpligtelse til at sikre disse reglers overensstemmelse med EU-retten. Den omstændighed, at nationale regler falder ind under kategorien ordens- og sikkerhedsforskrifter, medfører ikke, at de ikke skal være i overensstemmelse med traktatens bestemmelser, idet den modsatte antagelse ville stride mod principperne om EU-rettens forrang og om ensartet anvendelse af EU-retten. Der kan inden for EU-retten kun tages hensyn til motiverne bag sådanne nationale lovgivninger på grundlag af undtagelser fra de frihedsrettigheder, der udtrykkeligt er fastsat i traktaten, og eventuelt ud fra tvingende almene hensyn (dom af 23.11.1999, forenede sager C-369/96 og C-376/96, Arblade m.fl., Sml. I, s. 8453, præmis 31).

47 I den forbindelse bemærkes, at de bestemmelser, som en medlemsstat betegner som nationale ordens- og sikkerhedsforskrifter, må forstås således, at der sigtes til bestemmelser, hvis overholdelse er blevet anset for at være så afgørende for opretholdelsen af den pågældende medlemsstats politiske, sociale og økonomiske organisation, at de kræves overholdt af enhver person, der befinder sig på denne medlemsstats nationale område, eller i forbindelse med ethvert retsforhold i denne stat (dommen i sagen Arblade m.fl., præmis 30, samt dom af 19.6.2008, sag C-319/06, Kommissionen mod Luxembourg, Sml. I, s. 4323, præmis 29).

48 Denne fortolkning er ligeledes i overensstemmelse med ordlyden af Rom I-forordningens artikel 9, stk. 1, som dog ikke finder anvendelse ratione temporis på tvisten i hovedsagen. Ifølge denne artikel er overordnede præceptive bestemmelser således bestemmelser, hvis overholdelse af et land anses for at være så afgørende for beskyttelsen af dets offentlige interesser, såsom eksempelvis dets politiske, sociale og økonomiske struktur, at bestemmelserne finder anvendelse på alle forhold, der falder ind under deres anvendelsesområde, uanset hvilken lov der i øvrigt skal anvendes på aftalen i henhold til denne forordning.

49 For at princippet om partsautonomi, som er hjørnestenen i Romkonventionen, og som går igen i Rom I-forordningen, således får fuld virkning på aftalen, skal det sikres, at det af disse parter foretagne frie valg af, hvilken lov der skal anvendes i forbindelse med deres aftaleforhold, respekteres i overensstemmelse med Romkonventionens artikel 3, stk. 1, således at undtagelsen vedrørende tilstedeværelsen af en »ufravigelig regel« som omhandlet i den pågældende medlemsstats lovgivning, jf. konventionens artikel 7, stk. 2, skal fortolkes snævert.

50 Det tilkommer således den nationale ret i forbindelse med sin vurdering af karakteren af en »ufravigelig regel« i den nationale lovgivning, som den påtænker at lade træde i stedet for den lov, som udtrykkeligt er valgt af parterne i aftalen, ikke alene at tage hensyn til lovens præcise ordlyd, men også til den generelle opbygning og til de samlede omstændigheder, hvorunder den nævnte lov er blevet vedtaget, for deraf at kunne udlede, om den er af ufravigelig karakter, for så vidt som det fremgår, at den nationale lovgiver har vedtaget den med henblik på at beskytte en interesse, som den pågældende medlemsstat har anset for vigtig. Som Kommissionen har fremhævet, ville et sådant tilfælde kunne være det tilfælde, hvor gennemførelsen i domstolsstaten – ved en udvidelse af et direktivs anvendelsesområde eller ved valget af en mere omfattende anvendelse af den skønsmargin, som det lader tilbage – tilbyder en mere vidtgående beskyttelse af handelsagenten på grundlag af den særlige interesse, som medlemsstaten tildeler denne type borgere.

51 Der skal dog i forbindelse med denne vurdering og for hverken at bringe den ved direktiv 86/653 ønskede harmoniseringsvirkning eller den ensartede anvendelse af Romkonventionen på EU-niveau i fare tages hensyn til den omstændighed, at til forskel fra den aftale, som forelå i den sag, som lå til grund for Ingmar-dommen, hvor den lov, der blev fraveget, var et tredjelands lov, ville den lov, som i forbindelse med hovedsagen ville blive fraveget til fordel for domstolslandets lov, være en anden medlemsstats lov, som ifølge alle intervenienterne og efter den forelæggende rets opfattelse gennemfører direktiv 86/653 korrekt.

52 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det forelagte spørgsmål besvares med, at Romkonventionens artikel 3 og artikel 7, stk. 2, skal fortolkes således, at en EU-medlemsstats lovgivning, som opfylder den minimumsbeskyttelse, der er foreskrevet i direktiv 86/653, og som er valgt af parterne i en aftale om handelsagentur, alene kan fraviges til fordel for lex fori af den ret, som sagen er indbragt for, og som er beliggende i en anden medlemsstat, med henvisning til den ufravigelige karakter af de regler i denne sidstnævnte medlemsstats retsorden, som regulerer forholdene for selvstændige handelsagenter, såfremt den ret, som sagen er indbragt for, på udførlig vis konstaterer, at lovgiveren i domstolslandet i forbindelse med denne gennemførelse har anset det for afgørende i det pågældende retssystem at tildele handelsagenten en beskyttelse, der går videre end det, der er fastsat i det nævnte direktiv, idet der i denne henseende tages hensyn til sådanne ufravigelige reglers art og formål.

Sagens omkostninger

53 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Tredje Afdeling) for ret:

Artikel 3 og artikel 7, stk. 2, i konventionen om, hvilken lov der skal anvendes på kontraktlige forpligtelser, åbnet for undertegnelse i Rom den 19. juni 1980, skal fortolkes således, at en EU-medlemsstats lovgivning, som opfylder den minimumsbeskyttelse, der er foreskrevet i Rådets direktiv 86/653/EØF af 18. december 1986 om samordning af medlemsstaternes lovgivning om selvstændige handelsagenter, og som er valgt af parterne i en aftale om handelsagentur, alene kan fraviges til fordel for lex fori af den ret, som sagen er indbragt for, og som er beliggende i en anden medlemsstat, med henvisning til den ufravigelige karakter af de regler i denne sidstnævnte medlemsstats retsorden, som regulerer forholdene for selvstændige handelsagenter, såfremt den ret, som sagen er indbragt for, på udførlig vis konstaterer, at lovgiveren i domstolslandet i forbindelse med denne gennemførelse har anset det for afgørende i det

pågældende retssystem at tildele handelsagenten en beskyttelse, der går videre end det, der er fastsat i det nævnte direktiv, idet der i denne henseende tages hensyn til sådanne ufravigelige reglers art og formål.

Underskrifter